

בירור מהות הקידושין

הרב נתנאל אריה

ראשי פרקים:

- א. הקדמה
- ב. סוגיות המורות שאשה קנויה לבעל וויישובן
    קנין כספ בקידושין
    האשה כshedahhabul
    ארוסה אוכלת בתרומה כ"קנין כספו"
    נושא הפרק הוא קניינים
- ג. סוגיות המוכחות שאשה אינה קנויה לבעל
    מקדש בהנאת מלאוה
    קידושי בת קטנה
    נתן הוא ואמרה היא
    ההרו"א שאשה יכולה לקדש איש
- ד. גדר קניין איש באשה במשנת האחראונים
    הנazi"ב; קניין לעניין אישות בלבד
    האבן"מ; חילוק בין קניין ממוני לבין אין איסורי
- ה. ביאור מהות הקידושין ויישוב הסוגיות
    הקדמה
    הסברו של המלבי"ם למושג קניין ובעל
    הסביר הסוגיות

א. הקדמה

בראש מסכת קידושין שננו חכמים: "האשה נקנית בשלוש דרכים". יצירת קשר[\[1\]](#) האישות והברית בין האיש לאשה נקרה במתבע ההלכתית "קנין". מהותו וענינו של קניין זה נידון בסוגיות רבות של מסכת קידושין וממקומות נוספים. סוגיות ודינים רבים שייכים לדיווננו. לשם הקיצור ותועלת העיון, נביא חלק מהסוגיות המרכזיות, ונדון בהן.

בירור עמוק ורחב של הסוגיות מעמיד את הלמדן ואיש הדעת האובייקטיבי בפניו אתגר רציני ודיוון מעוניין בכמה תחומיים.¹ יש לברר מהו היגד הפשות העולה מן הסוגיות ביחס להבנת קניין האישות. גם אם יוכח מן הסוגיות שודאי שאין אשה קנייה לבעה, אלא יש כאן שימוש במתבוך לשוני הבא לציין עניין אחר, יש לברר את מהותה והבדלה מKENNIIN אחרים.

ב. **סוגיות המורות שאשה קנייה לבעה ויישובן** KENNIIN כSCR בקידושין

KENNIIN כSCR כמעשה קניין ולהלמוד משדה עפרון

לשונת התורה: "כִּי יִקַּח אִישׁ אֲשֶׁר" (דברים כד, א). השורש ל.ק.ח מופיע כאן ונזכר בפרשת KENNIIN מערת המכפללה: "גַּתְתֵּי בָּסָף הַשְׂדָה קָח מִמְנִי" (בראשית כג, יג) והכוונה היא לKENNIIN "השְׂדָה אֲשֶׁר קָנָה אָבָרָם מִאֶת בְּנֵי חֶת" (שם כה, י). מכאן למדו חז"ל שיש דין של KENNIIN כSCR בקידושין, וזה העומד מאחריו לשון המשנה בראש מסכת קידושין: "האשה נקנית בשלוש דרכיהם... בכיסף, בשטר, ובכיהה".

כך אמרו בגם' בראש מסכת קידושין: "האשה נקנית... וככסף מנ"ל? גמר קיהה קיהה משדה עפרון" (ב, א). כפי הנראה שאלת הגם' כאן אינה מניין SCR קונה בקידושין, כפי שעולה מחלוקת מהפרשים, שהרי זהה שאלת הגם' לקמן (ג, ב), אלא מניין שלשון KENNIIN שנאמר בקידושין הוא בדומה למינוח המקובל בKENNIINSCR. כך כתב בחידושי המאירי על אתר: "וכסף מנוון - הזוהר מלפרש מנוון דאהה מתקדשת בו, שזו لكمיה קא בעי לה... אלא כך פירשו: וככסף דאהה מיהא מנוון דאיךרי KENNIIN. שהרי מכל מקום איינו דומה לשאר KENNIIN". רוצחה לומר, כיון שKENNIIN KIDUSHIN איינו ממש כשאר KENNIINIM, הו"א שאין מעשה KENNIIN כשאר SCR KENNIIN, קמ"ל שאכן כן הוא KENNIIN כשאר KENNIINIM. כיון שכך אמרו חז"ל ש"האומר לאשה: הרי את

¹ עיקרו של המאמר נדפס בביתאון ישיבת הגולן "קול ברמה" י"ז בשנת תשנ"ז, ונערך מחדש בתוספת מרובה וביאורים חדשים. לבירורים נוספים בעניין ראה הרב יעקב אריאל, יושב האלים עמ"ס כתובות וקידושין, "KENNIIN וasisor בקידושין", הוצאת ישיבת רמת גן תשע"א, עמ' 303-315; הרב שג"ר, זאת בריתי: גרות חילון נישואין אורתודוקסים (עורך: זוהר מאור), "הקדוש והאנושי; סוגיות הנישואין האורתודוקסים", הוצאת מכון כתבי הרב שג"ר בטבת תשע"ב, עמ' 165-226.

קנין ל... מקודשת" (ו, א). הוראה זו לאכורה מורה בהכרח שקנין קידושין הריהו קנין ככל קנין אחר!²

קנין כספ בקידושין

אלא שעון במהות קנין כספ בקידושין מורה אחרת. בעניין קנין כספ הנהור במקה ומוכר נחלקו הסמ"ע והט"ז בכיאורם לש"ע ח"מ קצ, ב. בדרך כלל פועלות קנין היא פעללה חיצונית המהווה סימן מוסכם למגירות דעתם של המוכר והקונה. לדעת הסמ"ע קנין כספ אינו כשאר קניינים, אי"ז מעשה קנין בעלמא, אלא חלתו פועלת באופן מהותי, שכן הוא ניתן בתמורה ושווי לדבר הנקנה. אך הט"ז שם חולק עליו ומקשה מKENIN כספ בקידושין "הא גם גבי קנין דasha בכספ נלמד מעפרון... וזה פשוט דבasha קונה אותה דרך נתינה לחוד, לא בתורת שיווי". דהיינו ודאי שלשון קנין כספ בקידושין הוא גזה"כ שכך יחולו קידושין, ואין כאן שום עניין לשווי ותמורה, וכיון שהוקש קנין כספ של קידושין לKENIN כספ של שדה, יש ללמידה מכש בשנייהם אין הכספ "כספ שיווי" אלא "כספ קנין", ופעולת קנין בעלמא כאשר דרכי קניין.³

庫ושית הט"ז על הסמ"ע חזקה היא, אלא שבעל ה"אבני מילואים" (כת, ב) מיישב, שאמנם קנין קידושין שיווי יש בו, ומוכיח כך מפסק הרاء"ש בב"מ פ"א סי' מה. אך ר' איסר זלמן מלצר ב"אבן האזל" על הרמב"ם בהל' מכירה ד, א חלק על האבן"ם והבנתו בראש"ש, והסביר שKENIN כספ בעלמא הוא אכן כספ שיווי כדעת הסמ"ע, אך קנין כספ בקידושין שונה במהותו משאר קניינים, הוא אכן כספ שיווי אלא כספ קניין. וגם אם למד התלמוד קנין אשה מKENIN שדה עפרון, אין ההשוואה גוזרת אלא דימוי חיצוני שזה קנין כספ, אך לא הייתה כוונה לדימוי מהותי "דלא ילפיגן אלא גוזש דקיחה קיחה, דקיחה דasha הוא בכספ, אבל לא ילפיגן

² אמן חז"ל משתמש במינוח אחר "קידושין", וכמו בפרק הבא "האיש מקדשת", אך נראה שהוא סיבה ותוצאה; שימוש בתוצאה הנלווה לKENIN, לנכות בוה את שם המעשה. כיון שקנין ומוחדת לו נאסרה על כל העולם. כפי שכתב Tos' בדף ב, ב ד"ה אסור לה "ויהי את מקודשת לי, כלומר: להיות לי. מקודשת לעולם בשביili (בגללי)... ופשטה דミילתא מקודשת לי - מוחדת לי... דגבי אשה במא דמתיחdet להיות לו, היא נאסרת לכל".

³ נפק"מ בין הדעות תהיה האם בנוסף לכספ קנין יש להשלים כל התמורה או רק ההפרש. כמו"כ האם ניתן להקנות מתנה בKENIN כספ. ראה שיעורי הגוזן גולדברג על מסכת קידושין, הוצאה ישיבת קדומים, עמ' 226-227

מעיקר דין קניין שדה".⁴ אם כן סברת הט"ז בקידושי כספ' פשוטה היא, וכך גם הסבר ابن האול בדעת בשם"ע.

עוד עולה מכאן שהבנתו היסודית של המאררי, בסוגיה לעיל, שקניין אשה אינה דומה במהותו לשאר קניינים, אינה רק בהוה אמינה, אלא אמת היא אף למסקנה שלמדים "קיהה קיהה משדה עפראן". קניין כספ' שאמרה תורה בקידושין שווה הוא רק בשיתוף השם לקניין כספ' בעלמא, דהיינו שחולות קידושין נעשה בכספ' כשם שדה נכנסת לבועלות בעלייה בכספ', אך וודאי יש כאן שינוי מהותי!

מדוע אין קידושין למחצה

המשך לתפיסת קניין כספ' בקידושין, השונה מקניין כספ' בעלמא ושווה לו רק בשיתוף השם, ניתן לראות בביורו הגרי"ז לדברי רבא בקידושין דף ז, א' שהאומר "חצין מקודשת לי - אינה מקודשת". בחידושי הגרא"ח מבрисק מפי השמורה מובא בשם הגרי"ז ביאור לדין זה. בקניין שדה הכל תלוי ברצון הקונה והמסקנה, על כן אם רוצה רק חצי שדה תופס הקניין ח齊ה. אך בקידושין אופי הקניין אינו תלוי ברצונם, וכל שצורך זה רק שירצו קידושין, "ועל כמה - אין תלוי ברצונם, דהיינו מעשה נתינה ואינו קניין... כיון שבשלו אומרים ח齊, עשתה התורה כנעשה חולות על ח齊, ולא חלו הקידושין".

רוזה לומר, חולות והתפשטות הקידושין אינה דבר התלוי ברצון האיש והאשה, אלא כפי גדרי הדין שקבעה תורה בהתאם למוחות המיויחדת. באומר "חצין מקודשת לי" החיסרון הוא בכך שרצו דבר שאי אפשר. אין קניין זה כאשר קניינים שיכולים לתחזוק בגוף הדבר, אלא שם קידושין שמתפשט בכולה. לפי האמת מעשה הקניין של כספ' אינו "פעולות קניין" במשמעותה הפשוטה, אלא רק "מעשה נתינה", שקבעה תורה כאילו הוא קניין, וממנה נובע חולות הקידושין בגורת הכתוב!

הסבר הררי"מ ללשון קניין שבמשנה

כיו"ב עולה בבירור מהידיושי הררי"מ בראש מסכת קידושין (ד"ה "עוד נראה"). הררי"מ חקר בארכיות את משמעות לשון קניין שבמשנה, ובתווך דבריו כתוב: "נראה לע"ד דהא המשנה במא דתני לשון נקנית דינא קמ"ל, דלא הו ידעינן כלל דשייך

⁴ ראה ריטב"א שלשון התלמוד "קיהה קיהה משדה עפראן" אינו גוריה שווה במשמעותה הרגילה, כאחת המידות שהטורה נדרשת, ואין אדם דין מעצמו אא"כ קבלה מרבותינו. "אלא גiley מילתא בעלמא היא, וכעין לימד סתום מן המפורש... דמה התם בכספ' אף הכא בכספ'".

ביה לשון קניין, דמה"ת אין לו שום זכות, רק גורת הכתוב רשאי לעלמא, וקמ"ל דהוי קניין - נפקא מינה דלשון הרי את קנויה לי מקודשת".

הדגיש הגאון שאין לבעל זכות קניינית באשתו לשום דבר וענין. אין קניין זה דומה כלל לשאר קניינים, שהרי אין כאן שום זכות קניינית מלבד איסור האישות לשאר העולם. אלא כיוון שמעשה החלטת הקידושן נעשה עכ"פ בדרך של קניין, שיק לשן קניין במאמר הקידושן. בעצם מדובר הר"ם עולה, שככל אימת שתעללה קושיה המבוססת על לשון קניין בקידושין, תהיה התשובה הפושאה, שאין דומה מהות קניין קידושין ומהות קניין דעתלמא, אלא שגורת הכתוב שתחולת הקידושין תיעשה בדרך של קניין!

הasha כshedah הבעל

במסכת כתובות דף ב, א דנה הגמ' במצב בו הגיע זמן הנישואין וחלהה האשה; האם יכול האיש לומר שכיוון שאין הנבדקות מצדוו, אינו חייב במזונותיה. או שמא יכולת היא לומר שמולו גרם ובאילו "נסתחפה שדהו".

תוס' שם בע"ב ד"ה "נסתחפה" הסביר את יסוד הטיעון "נסתחפה שדהו", מדוע אין טיעון זה הדדי אלא חורר מן האשה לאיש? בהסביר ראשון כתוב "ואינו יכול לטעון דאדרכה מזולה גרם. דכיוון שלא מיפקדא אפריה ורבייה לא מייענסא". רוצה לומר כיון שנישואין הם אמצעי לקיום מצוות פריה ורבייה, אי אפשר לטעון שמזולה של האשה גרם. אך בהסביר שני כתוב שלא קשור למצוות פריה ורבייה באופן פשוט "הasha היא שדה של הבעל ואין הבעל שדה שלה"!⁵ קביעה חד צדדית זו המובאת בתוס' כפירושה הפשט של הגמ' מורה לכארה שהasha נחשבת כקנויה ע"י הבעלה.

אכן בעומק העניין גם קביעה זו אינה אלא מורה שבמ�שה הקידושין יש צד פועל וצד סביר, והרי זה הנלמד מהפסוק "כִּי יִקַּח אִישׁ אֲשֶׁר" (דברים כד, א), ממנו לומדת הגמ' בכמה וכמה סוגיות בראש מסכת קידושין, שמעשה הקידושין צריכים להיות מן הבעל לאשה ולא להיפך. הבעל הוא העושה את מעשה הקידושין והasha צריכה להסכים ולהתרצות, אך אין בזה הוראה לעצם קשר הקידושין ומהות קניין מהו.

⁵ באופן פשוט שני הסביר Tos' תלויים בחלוקת רא"ש ורמב"ם, אם מצוות הקידושין היא מצווה עצמאית או רק קשר למצוות פור"ר.

ארוסה אוכלת בתרומה כ"קנין כספו"

הליימוד מ"קנין כספו"

סוגיה נוספת ממנה עולה לכטורה שאנו עוסקים בקנין רכושני כפשותו, היא סוגיית אכילת ארוסת כהן בתרומה. אמרה תורה: "וְכָהֵן כִּי יִקְנֶה נֶפֶשׁ קַנִּין כְּסֶפוֹ הוּא יִאֱכָל בּוֹ וַיַּלְיֹד בַּיִתְוֹ הֵם יִאֱכָלוּ בְּלִחְמֹרָו" (ויקרא כב, יא), ודרשו ב"ספרי" (אמור, ה) שעבדים ושבחות וילדייהם אוכלים בתרומה: "מִנְנִין לְכָהֵן שְׁנָשָׂא אֲשָׂה וְקַנָּה עֲבָדִים שִׁיאָכְלּוּ בְּתִרְוּמָה? תַּלְמֹוד לֹומר: וְכָהֵן כִּי יִקְנֶה נֶפֶשׁ קַנִּין כְּסֶפוֹ הוּא יִאֱכָל אַפְּלִילוּ קַנָּה עֲבָדִ עֲבָרִי יִאֱכָל בְּתִרְוּמָה? תַּלְמֹוד לֹומר: כָּסֶף. יִצָּא עֲבָד עֲבָרִי שֶׁאָינָן כָּסֶף".⁶ הדרשה אמונה עוסקת באשה נשואה, אך מסתבר שלאו דוקא, אלא שמדובר בכתבוב בהווה, ואכן לדעת עללא הוא הדין "ארוסה", שהרי גם היא קנינה "קנין כספו", ודעתו הובאה בכמה מקומות בש"ס (כתובות נז, ב קידושין ה, א ועוד).

הלכה למעשה תקנו חז"ל שלא תאכל, כפי שאמרו בסוגיה בכתובות דף נז, ב: "דבר תורה, ארוסה בת ישראל אוכלת בתרומה, שנאמר: 'וְכָהֵן כִּי יִקְנֶה נֶפֶשׁ קַנִּין כְּסֶפוֹ', והאי נמי קנין כספו הוא. מה טעם אמרו אינה אוכלת? שמא ימざגו לה כוס בבית אביה ותשקה לאחיה ולאחותה" והosiפו טעם אחר: "משום סימפון" דהיינו חשש לביטול הקידושין למפרע, ונמצא שאכלת קודש באיסור.

על כל פנים יסוד ההיתר העקרוני לאروسה לאכול בתרומה הוא מפני שהיא נחשבת קנינה. "וְכָהֵן כִּי יִקְנֶה נֶפֶשׁ קַנִּין כְּסֶפוֹ הוּא יִאֱכָל בּוֹ וַיַּלְיֹד בַּיִתְוֹ הֵם יִאֱכָלוּ בְּלִחְמֹרָו" (ויקרא כב, יא). שעבדים ושבחות וילדייהם ואף בהמות שהם קניינו של אדם אוכלים בתרומה, וכיווץ"ב גם אשתו של אדם אוכלת כמותם.

הליימוד מ"כל טהור בבייתך"

אבל במדרש ספרי (קרח, קיז) למדו ארוסת כהן מקום אחר: "כָּל טָהוֹר בְּבַיִתְךָ יִאֱכָלנוּ (במדבר יח, יג) למה נאמר? והלא כבר נאמר: כָּל טָהוֹר בְּבַיִתְךָ יִאֱכָל אֶת שְׁם שֵׁם, יא)... להביא את בת ישראל המאורסת לכהן שתהא אוכלת בתרומה. או איןנו מדבר אלא בנשואה? כשהוא אומר כל טהור בבייתך יאכל אותו הרי נשואה אמרה. הא מה ת"ל כל טהור בבייתך יאכלנו - להביא את בת ישראל המאורסת לכהן שתהא אוכלת בתרומה".

⁶ גם בהמת כהן אוכלת בתרומה, שהרי גם היא בכלל "נפשׁ קנין כספו". ראה משנה תרומות יא, ה: "כרשוני תרומה מאכילים אותן לבהמה ולהחיה ולתרנגולין". ובירושלמי שם: אמרו שאין מאכילים סתם תרומה, אך מאכילים בכרשיני, ראה עוד RIDBV שם.

יש קושי בדרשה זו. אמנם כפל וייתור הלשון טוען הסבר, אך היאך נבוֹא לדרוש את הפסוק בניגוד למשמעותו? הרוי הביטוי "טהhor בביַתְךָ" ודאי שין' רק ביחס לאשתו ולא לאروسתו, שאינה בبيתו אלא רק מיעודת להיות בبيתו. ובאמת במשנה במסכת יבמות (ט, ה) אמרו: "בת ישראל מאורסת לכהן... לא תאכל בתרומה" ובטלמוד ירושלמי שם למדו דין זה מהפסוק: "כל טהור בבייתך יאכלנו - ולית היא גו ביתה".

אך אפשר שאין זו דרשה גמורה אלא בדרך אסמכתא, כעולה מתלמוד ירושלמי לכתובות (ה, ד) שם הובאו הדברים בנוסח אחר: "אמרו (חכמים) לעולם אין האשה אוכלת בתרומה עד שתיכנס לחופה, ומכו להן מקרה, כמה שנאמר: כל טהור בבייתך יאכלנו". וצריך לומר שהמשמעות של הלשון הוצרכו חז"ל לדוחש "כל טהור בבייתך יאכלנו" בדרך הרחבה ולאו דווקא כמשמעות הפשטה⁷.

יש מקום לומר שהדרשה נכנסה לדוחק זה, משום שאינה מקבלת את הדרשה של "קנין כספו". כך כתב הנצי"ב בפירושו לספרי שם שבעל הדרשה מ"כל טהור בביַתְךָ יאכלנו" אינו מקבל את הדרשה של "קנין כספו" משום "זודאי לא דמי קניין אשה לקניין עבד!"

הקושי בדרשה מ"קנין כספו"

הקושי בדרשה מ"קנין כספו" עולה לכואורה מרשי' על הפסוק שהביא שתי הדרשות: "וכahn כי יקנין נפש" - עבד לנעני שקוני לגופו. ויליד ביתו - אלו בני השפחות. ואשת כהן אוכלת בתרומה מן המקרה הזה, אף היא קניין כספו. ועוד למד מקרה אחר: כל טהור בבייתך וגוי" בספריו. אילו צו של רשי' בפירושו לפוסוק "קנין כספו" להביא דרשה מפסק אחר "כל טהור בביַתְךָ", מורה שמאז עצם הפשט הייתה קשה לו הדרשה וכפי הנראה בדברי הנצי"ב ש"זודאי לא דמי קניין אשה לקניין עבד".

בנוסף לכך, יש לשים לב גם לדיקוק ניסוחו של רשי': "ואשת כהן אוכלת בתרומה מן המקרה הזה". ניסוח זה המופיע לאחר עיקר הדרשה שדרשו ביחס לעבד, מורה

⁷ זו לשון המלבאים שם: "כבר אמר 'כל טהור בביַתְךָ יאכל אותו', ורק מפני שדרך הדיקוק מ"ש 'ביתי זו אשתו' הינו דוקא אשתו הנשואה... לכן אמר שנית 'כל טהור בביַתְךָ' כל הנמצא בבייתך אף האروسה. והוא עפמ"ש באילת השחר" (כל פט) שמשמעות שיש שם מובן מיוחד, כשהבא בדיקוק - אמרינן שבאו בדרך הדיקוק. וכשרצה הכתוב ללמדו שבאו בדרך הרחבה - כפל את השם ללמד שלא בא בדרך הדיקוק.

שאין זה עיקר הוראת המילים, אלא שניתן להרחיב את הוראתן, ולכלול בכלל "קנין כספו" גם אשת כהן!

זאת ועוד, עצם הלימוד מ"קנין כספו" אינו מובן. עבד כנעני וודאי כלל בכלל "כִי קָנֵה נֶפֶשׁ קָנֵין כְּסֶפֶוּ" שהרי גופו של העבד הוא רכוש האדון.⁸ אך צ"ע מדוע עבד עברי אינו בכלל "קנין כספו"? הרי גם הוא נקנה בכיסף, וגם עליו נאמר לשון קניין: "כִי תָקַנֵּה עֲבָד עֲבָרִי שְׁשׁוֹנִים יַעֲבֹד" (שמות כא, ב). הר"ש משאנץ בפירושו שם מסביר שעבד עברי אינוائق בתמורה ממשום שאינו יכול למכרו. פירושו תמורה לכארה, והלא כך הדיין גם באשתו?! ניתן להסביר כוונת ר"ש שرك "מעשה ידיו" של העבד קניים ולא "גופו". אך כיוז"ב וודאי אין אדם קונה באשתו. שמא תאמר קניה היא לעניין "אישות", לא גרע הדבר מ"מעשה ידיו" של עבד עברי?!

המלבי"ם בפירושו לتورה הסביר, שעבד עברי העובד שש שנים ויוצא לחופשי, אינו נקרא "קנין כספו" המורה על קניין חלוות. לדבריו יש הבדל בין המינוח "קנין" או "מקנה" כביטוי עצמאי. ובין "מקנת כסף" או "קנין כסף" בסמכות: קניין סתם - כולל כל דבר שהוא ברשותו אף למן, וגם עבד עברי בו נאמר: "כִי תָקַנֵּה עֲבָד עֲבָרִי". אבל "קנין כסף" - מציין מה הוא שלו בהחלה והוא מומו וכיספו, ומציין בהתו וכליו ועבדיו הכנעניים שודמים לכיספו. גם פירוש זה מוקשה לכארה, הרי גם עבד עברי נרצה אינוائق? שמא תאמיר מכל מקום יוציא הוא ביובל, הרי גם קרקע יוצאה ביובל, ואעפ"כ קרויה "קנין כספו"? שמא תאמיר סוף סוף יכול למכורה מה שאין כן בעבד עברי שאינו יכול למכרו, הריasha גם אינו יכול למכורה?!

שני פנים בדרשה מ"קנין כספו"

נראה שישוד הדרשה שונה לגמרי. הביטוי "קנין כספו", בדברי המלבי"ם, מבטא שייכות רכושנית חלוות לכהן, ובאמת מטעם זה עבד עברי אינוائق בתמורה שהרי אינו קני他自己 בעצמו, אלא רק מעשה ידיו קניים, משא"כ עבד כנעני. אבל ארונות כהן אינה אוכלת אכילת עבדו ושפחתו שורו וחמורו, אלא בהיפך ממש. אלו הם שני צדדים הפוכים של אותה מטבע. הכהן זכאי בתמורה ומאליל את כל

⁸ "נפשׁ" במשמעות של יישות (פרטונה) כגון: "וַיְהִי כָל נֶפֶשׁ יָצָא יְרֵךׁ נֶעֱקֵב שְׁבָעִים נֶפֶשׁ" (שמות א, ה). ולא במשמעות של אישות (צלם אל-הים וכוח הבחירה), שדעתו של העבד אינה ברשות האדון, ומה שומך אמרו במשנה ב"ק (ה, ד) "העבד והאשה פגיתן רעה; החובל בהן חייב והם שחלבו באחרים פטורין... נתגרשה האשה נשחרר העבד חייבן לשלם", כפי שהסביר הרמב"ם בהל' חובל ומזיק (ד, כא) "הarry בני דעה הן והרוי הן כבעל חוב".

מי שמחובר לו; בין אשתו שהיא כמוו, ואפילו רכשו בעבדו ובהמתו גם להם זכתה תורה מצדיהם תחתיו, משא"כ עבד עברי שאינו כמוו וגם אינו רכשו.

הוא אומר, שניים אוכלים בתרומה זה להפכו וזה להפכו; עבד אוכל מצד חסרונו שהוא נטפל לאדונו, ואשה אוכלת כי באירועה קנחה מעלה והפכה לכהנת⁹ הגורם המאכיל הוא הקניין החלות, מה שאין כן בעבד עברי שאין לנו חלות אלא הוא אישיות נבדלת עצמאית. אלא שכן'ל האשה אוכלת מצד מעלה והעבד והשפה מצד חסרוונם.

נושא הפרק הוא קניינים תוס' ר"ד בהסבירת לשון נקנית במשנה

התובנות בנושאי פרק ראשון של מסכת קידושין מגלח, שרק המשנה הראשונה עוסקת בדיון קידושין, אך רוב הפרק עוסק בדיוני קניינים של עבד עברי וכונני, בהמה, נכסים שאין להם אחריות ונכסים שיש להם אחריות וקניין חליפין. כך שהמכנה המשותף הכללי של הפרק הוא קניינים. הגם' בדף ב, ב הסבירה שהמשנה נקתה "האשה נקנית" ולא "האיש קונה" כי בחרה ביטוי המבטא את רצונה של האשה, והוראה שאינה נקנית בעל כורחה. הקשה Tos' R'D מהמשך לשון המשנה "היבמה נקנית", ולהלא יבמה נקנית בעל כורחה?

Tos' R'D הציע תירוץ פשוט: "משום הכי קתני 'נקנית' משום דכלוי פרקיין מיידי בחפצים התקניין, שהוא נקנה בעניין זה וזה נקנה בעניין אחר... משום הכי שייך למטען האשה נקנית". Tos' R'D הסביר שע"פ שתירוץ זה נכון, אלא שהגמ' מעדיפה הסבר מדויק לשימוש הלשון, ולא הסבר כללי. לפיכך מסבירה הגמ' שהביטוי "האשה נקנית" מבטא קניין התלוי ברצון האשה, ומתווך בכך נשנה ביטוי זה גם ביחס ליבמה, אף שאינו תואם את דיןها. עכ"פ עולה מtos' R'D שגם כל הקניינים בפרקנו בשורה אחת הם, קניין אשה כשאר קנייני רכוש, כעולה ממשניות הפרק כולם.

⁹ ראה מהר"י ענגיל ב"בית האוצר" סי' כסח, ראיו בקובץ העורות סי' מו, ע"פ פיהם"ש לרמב"ם בגיטין (א). ו) שכותב: "זו העבד שאוכל תרומה אין זה מפני שנוספה לו מעלה (להבדיל מאשת כהן) כדי שתתאמר שהחזרתו חוכה הוא לו, אלא הרי הוא בזה כמו שאוכלת בהמת כהן תרומה מפני שהיא קניין כספו, לא שהיא לו מעלה והפסידה. כך הוא גם פשט המשנה בתרומות ו ב בת ישראל שאכלת תרומה ואח"כ נשאת לכהן... משלמת קמן וחומש לעצמה" ופירש הר"ש: "דנעשית כהנת בנישואיה". ראה עוד שיעורו של הגרא"ע עוזר ראש ישיבתatri בעניין כפל הלימודים לאשת כהן שאוכלת בתרומה. (אתר ביננו, שיעורי הגרא"ע עוזר, תקן, נמסר בפרשタ אמרור תשע"ז).

קניין אישות ושאר קנייני רכוש

אלא שהסבירו של הר' י"ד דורש比亚ור. גם אם יש מקום לקשר בין עניינים הרחוקים, ניחא אם אגב הדינים המרובים של קנייני רכוש בסדר נזקין, הייתה המשנה מביאה גם דין קניין אשה, אבל בהיפך, אגב דין יחיד במסכת קידושין, להביא כל דין קנייני רכוש, הלא זה תימה! כיצד הטפל מרובה על העיקר, כאשר הקשר ביניהם נראה שאינו אלא בשיתוף השם?!

זאת ועוד, נראה שפט הלשון "בעל" בהקשר דין, דהיינו "בעל ואשתר", הוא מלשון "בעלות". יתרה מזו הלא "בעל" הוא קיצור של התיאור "בא על", ואם כן, לעומת כנ"ל שادرבא המושג הכללי "בעלות" נגזר מהמושג היסודי המזוי בקידושין, אלא הדבר זה נראה זו בהשכמה ראשונה, עמוק בו ונבראו למקום בע"ה!

ג. סוגיות המוכחות שאשה אינה קניה לבעלה

מקדש בהנחת מלאה

דעת אבי בדק ו, ב שמקדש במלואה אינה מקודשת אך מקדש בהנחת מלאה מקודשת, אלא שאסור לעשות כן לכתילה מפני הערמת רבית, וכן הলכה. מקדש במלואה אינה מקודשת, כיון שאינו נותן לה דבר עתה, אלא מקדש במה שננתן בידה, והוא כבר שלה. אך מקדש בהנחת מלאה, שמאיר עתה את זמן הפרעון, הרי זה לננות לה עתה דבר שיש לה בו הנאה.

אלא שיש לשאול בזה, מדוע דבר זה נקרא רק "הערמת רבית" והרי מקבל את הקמן ועוד אשה בתמורה? מפרש רשי שם: "دلא קץ לה מידי, ולא מיידי שקל מיניה". יותר בפירוט כתוב בחידושי הרשב"א בשם הראב"ד. הרשב"א הקשה מדוע שוניה נידון דיין מקורה רגיל של נתן ארבע ומקבל חמש, הרי כיוצ"ב "הכא אתה הויא ליה ברבית מלותוי"? הרי סוף סוף מקבל האשוה בנוסף לקמן? והסביר: "כיוון דוגפה ממש לא קני ליה, לא הו רבית, אלא שאסור ממש הערמת רבית". רוצה לומר מה שאנו קוראים "קניין קידושין" ודאי אינו דומה לשאר קניינים, בו קונה האדם את גוף הדבר, ועל כן אינו יכול להיחס רבית.¹⁰

¹⁰ ראה כיוצ"ב ריטב"א על אמר: "ואם מפני שמנחה ליל את עצמה, הרי הוא קונה אדון לעצמו" לענ"ד כוונתו זהה לדברי רבנו, ובדרך כלל ומליצה נקט. אך במחנ"א רבית סי' ט תפס דברי הריטב"א כפשוטם, ופירוש דבריו בהיפך לדברי הרשב"א. העמידני על כך תלמידי חביבי ר' רון נגר נ"י.

קידושי בת קטנה

התורה נתנה הרשאה לאב לקדש את בתו שאינה בוגרת, ככתוב: "את בתי נמתה לאייש הָזֶה" (דברים כב, טז). אף על פי כן נוסח לשון הקידושין במקרה זה מנוסח כפניה של האיש לאב: "בתך מקודשת לי", ולא כפניה של האב לאיש: "בתך מקודשת לך". אם קניין קידושין הוא בשאר קניינים, נוסח זה אינו מובן, שהרי בשאר קניינים המכר תלוי במוכר ולא בקונה?!

דנה בזה הגם' בדף ט, א. שננו בברייתא: "כתב לו... בתך מקודשת לי, בתק מקודשת לי, בתק לי לאינתו - הרי זו מקודשת". והקשה ר' זירא בר מלל: "הא לא דמי הא שטרא לשטר זביני? התם מוכר כותב לו שדי מכורה לך, הכא בעל כותב בתך מקודשת לי!". תירץ רבא שכך לשון קידושין: "כתיב: כי יקח - בעל תלה רחמנא". אמן יש פסוק אחר "את בתי נמתה לאייש הָזֶה", המורה לכארה שהקניין תלוי באב והרי זה ככל מכר, הסביר רבא כי "הכלcta נינהו, ואסמכינהו רבנן אקראי". רוצח לומר הלכה מקובלת היא שאין לדמות קידושי קטנה למכר שדה, אלא זהה מערכת ייחודית של התייחסות אישית בין האיש לאשה, שאינה בשאר קניינים.

נתן הוא ואמרה היא

בדף ה, ב הסתפקה הסוגיה מה הדין במקרה שתנתן הוא הכסף, והיא אמרה לשון קידושין: "נתן הוא ואמר הוא - פשיטה דהו קידושין, נתן הוא ואמרה היא - נעשהomi שנתנה היא ואמרה היא, ולא הו קידושין. ואב"א: נתן הוא ואמר הוא - מקודשת, נתנה היא ואמרה היא - אינה מקודשת, נתן הוא ואמרה היא - ספיקא היא, וחישין מדרבנן".

אם מעשה הקידושין הוא ככל מעשה קניין, ספקה של הגם' אינו מובן. בכל מכר מעשה הקניין הוא הגורם חלות הקניין, בהיותו בירור למגימות הדעת. בנידון דין ברור הוא שהסבירה דעתה, ומה מקום יש להסתפק?! אפילו אם הספק נובע מלשון התורה שאמרה "כִּי יקח איש אֲשָׁה", אין זה ברור, שהרי הוא אכן עשה את מעשה הקניין. שמא תאמר שהלשון "כִּי יקח" מוסב גם על המאמר ולא רק על הקניין, אין זה מובן בסבירה, שהרי כנ"ל אין זה דומה לשאר קניינים. כיו"ב יש לשאול מדוע באמת יש לשונות מיוחדות לקידושין כעליה מהסוגיות, מה שאין כן בשאר קניינים! מוכח焉 מאן שאין זה קניין בשאר קניינים אלא בשיתוף השם בלבד, ועל כן דיני חלותו מיוחדים.

הו"א שאשה יכולה לקדש איש

הסוגיה בדף ג, בمبرרת מנין שקידושין בכיסף. הגמ' מביאה ראייה מהפסוק "ויצא חם אין כספ'" (שםות כא, יא) המלמד שאין כספ' לאדון זה ויש כספ' לאדון אחר דהינו בקידושין. הגמ' אינה מסתפקת בדרשה זו, ודורשת בדף ד, ב גם מהפסוק "נתתי כספ' השדה קח ממני" (בראשית כג, יג) שיש קניין כספ' בקידושין.

הסבירה הגמ' את הצורך בשני הפסוקים; אם היינו למדים רק משדה, הייתי חשב שהם בקידושי קטנה הכספי לה ולא לאביה. ואם היינו למדים רק משדה עפרון הייתה חישוב שיכולה האשה לקדש את האיש: "הוה אמיןא hicca דיהבה איה לדידה וקידשו - הו קידושי. כתוב רחמנא: כי יקח ולא כי תקח!"

הו"א אמיןא שאשה יכולה עצמה לעשות את מעשה הקניין מופלאה היא, ומורה בהכרח שאין מעשה הקידושין קניין בעליות של הבעל באשותו כפשוטו אלא התאחדות, ועל כן אין הפרש מי העושה את קניין הקידושין. נראה לענ"ד שגם למסקנה אין אנו חוורים למגררי מ תפיסזה זו, אלא שעיל כל פנים קבועה תורה שרק האיש הוא העושה הקידושין ולא האשה.

כך עולה מפרש רשי"י בסוגיה: "hicca דיהבה איה לדידה - כספ' וקידשו, דאמרה לי: התקדש לי. ליהו קידושין - דכיון דASHMOUININ דכספ' עבד אישות, מה לי כספ' דידיה מה לי כספ' דידה. להבי הדר תנא קרא זימנא אחוריתי בהדייא כי יקח איש ולא כי תקחacha לאיש". רוצחה לומר, הכספי בקידושין אינו "קונה" אלא "עבד אישות", דהינו יוצר ומחיל דיני אישות בינויהם, על כן לכוארה אין מקום להבדל בזה בין האיש לאישה. קמ"ל שאף על פי כן, קבועה תורה שמעשה הקידושין תלוי באיש ולא באשה.¹¹

ד. גדר קניין איש באשה במשנת האחرونים

כהקדמה לבירורנו נסקר ונזכר את הגדרת האחرونים בעניינו של קניין האישות, דהינו מהו תוכן הגדרת קניין אשה לבעל. מחד גיסא וודאי שאין כאן בMOVED הרוכשני הרגיל, אך מאידך גיסא אנו רואים שהוא מעשה קניין שנעשה בדרכי קניין ידועים ומוכרים.

¹¹ אין לפירוש שקדם"ל שהכספי לא רק "עבד אישות" אלא "קונה". דרך הלימוד היא שאין לחלק שלא לצורך באופן קוטבי בין ההו"א למסקנה. מסתבר שהגמ' אינה משנה דעתה בעניין מהותי ויסודי, אלא בפרטיו הדינים והתפיסות. מ"מ ראה בתוס' בסוגיה שחולק על פירוש רשי"י.

הבה נגידיר את היבטי הקניין המוכרים. ההיבט פשוט של קניין הוא יכולת למכור את הנקנה, שהוא תוצאה של שליטה בכל חלקו של חלקי הנקנה. כך אנו מוצאים בקניינים רכוש ו אף בקניין של אדון בעבדו הכנעני. דבר זה וודאי לא שיק ביחס איש ואשה כלל. היבט נוסף של קניין הוא שליטה מסוימת בדבר הנקנה, כפי שאנו מוצאים בעבד עברי שאף שאין גופו קניין, מכל מקום עשוי ידיו קניינים לאדון ממש כל שנות השכירות. אפילו קניין חלקי זה לא שיק כלל באשה, שהרי מדין תורה עשוי דינה של האשה שלאה! מהו אם כן חוכמו של מושג הקניין בו מוגדרת מערכת היחסים שבין האיש לאשה?

הנצי"ב; קניין לעניין אישות בלבד

שעובד האשה לאישות הוא קניין האיש

הнаци"ב בשוו"ת מшиб דבר (ד, לה) צמצם והגידיר קניין האשה לבעל רק לעניין אישות ולא לשום עניין אחר:

אין לאיש על האשתו שום קניין כי אם לאישות בלבד. אבל זולת אישות אין לבעל שום קניין. וכך אם נדרה ואורה הנאת תשמייש עלייך – אין לך להפר, וכופה ומשמשתו, משום שלזה היא קנייה לבעל... ומה שכתוב בתורה כי היא קניין כספו, וכן מה שנמצא האשתו של אדם הוי בעבדו ושפחתו, הכוונה כמו עבדו ושפחתו, הכוונה למעשה ידיהם כך האשתו לאישות ולא זולת. וההוכחה הפוכה להה ממה שפשוט לחז"ל דעפ"י התורה אין מעשה ידי האשה לבעל, ומאין למדוזאת? וכי מבואר בתורה שכן הוא? והלא כתיב בה קניין כספו כמו בעבדו ושפחתה. ומגלו שאין מעשי ידי האשה לבעל?! ולהיפך מгалן דמשועבדת האשתו לבעל ואינה יכולה לאסור עצמה על בעל? בשלמא אם הוא נדר ואמר הנאת תשמייש עלייך איינו חל הנדר, שהוא מקרה מלא: ועונתה לא יגער... לא חל נדרו ממשום שהוא משועבד לה... האatzלה אין כתיב אזהרה שלא תמנע ממנו הנאת תשמיישה, ומגלו שהיא מהויבת להזקק לו... אלא הוא דבר ברור ומושכל ראשון דמשמעות "כי יקח איש אשה" הוא למה דמים הכתוב "ובבעל"... היא מהויבת להזקק בכלל עת שירצתה, ואם אינה מזדקקת לו ברצון יכול לכופה, כמו שהאדון כופה שפחתו לעשות מלאכתו!

מדבריו הнаци"ב עולה שהאשא משועבדת לאישות. נראה שרצוה לומר שאף אם אין שליטה בגופה ו אף לא במעשי ידיה מכל מקום יש כאן קניין באישות, ולזה ניתנת הסכמתה בקידושה. רוצה לומר, לא רק שאסורה לחתת דודיה לזר, אלא היא מהויבת לחלוtin לבעל, והוא יכול לכופה כדון לשפחתו.

שבוד הדדי של בני הזוג

יש להעיר כי התוכן הפשט העולה לכארה מדברי הנז"ב כאשר האשה משועבדת לאיש לחלוותין, יותר ממה שהאיש משועבד לה, והוא קניין האיש באשה, אינו מוסכם. מפשט הסוגיה בנדרים (טו, ב) ממשען שהשעבוד הוא הדדי:

האומר לאשה קונם שאני משמשך, הרי זה בכלל יחל דברו. והוא משתעבד לה מדאוריתיתא? דכתיב: שארה כסותה ועונתה לא יגרען באומר הנאת תשמשך עלי, והוא לא קא ניחא ליה בתשמייש, דאמר רב כהנא: תשמייש עלייך - קופין אותה ומשמשתו, דשעבודי משועבדת ליה, הנאת תשמייש עלי - אסור, שאין מכילין לו לאדם דבר האסור לו.

ח'יוב הזוג זה לזה לאישות נקרא בלשון הגמ' "שעבוד", דהינו וזה ח'יוב שנייתן לתובעו בבי"ד. מפשט הדברים ממשען שהשעבוד הוא הדדי, ואינו קשור למצות עונה אלא נוסף עליה, ועומד בסוד חי' הנישואין, כפי שכותב שם הרשב"א בחידושיו במפורש:

ומסתברא דלאו משום מצוה בלבד קאמר, אלא משום דעתה בעבדו וזה לזה לךך שע"י לךך עמדו ונשאו. והיינו נמי דכי אמרין באומר הנאת תשמשך עלי לא אקשינן עוליה וכי מצות ליהנות ניתנו, כדאקרי רבא גבי הנאת סוכה עלי. משום דחתם אין אדם משועבד לסוכה אלא מלחמת קיום המצוה בלבד ומצות לאו ליהנות ניתנו. אבל הכא מלבד מה שהוא מצווה לעונה יש עליו שעבוד, ועוד תדע לך' שהרי האשה אינה מצויה בעונה, ואפ"ה באוסרת הנאה על בעלה לא חיל' גדרה כלל, וא"צ להפר מהאי טעמא דשעבודי משועבדי ליה.

גם מה שכותב הנז"ב שהאשה "מחויבת להזקק בכל עת שיריצה, ואם אינה מזדקקת לו ברצון יכול לכופה, כמו שהאדון כופה שפחתו לעשותות מלאכתיו" נראה מופרז ותמונה. שהרי כבר כתב מהרי"ט בש"ת ח"א סי' ה "ידאי לא משועבדה ליה בכל שעה אם היא אינה רוצה, שלא מצינו מوردת אלא באומרת מאיס עלי או מצערנה ליה. אבל אם היא טוענת בעונה האמורה בתורה הטיטילין וכו' נראה שלא כיפי לה, שאינה שבויות חרב להזדקק לו בכל שעה!=", והביאו הפסוקים וכן הובאה דעתו בבא"ט אהע"ז סי' עז סק"ז بلا חולק.

גם מה שכתוב במס' נדרים ביחס לשעבוד האשה: "כופין אותה ומשמשתו", אין להבין כפשותו, שהרי אסור לאדם לכפות אשתו לתשמש,¹² וכבר כתבו הפוסקים שאין האשה שבואה ביד בעלה אף ליחסו אישות, ואם טוענת שמאום עליה קופים אותה לגרשה "לפי שאינה כשבואה שתיבעל לשנוא לה".¹³ אלא הכוונה כפי הנראה להפעלת אמצעי ענישה משפטיים, כפי שמנסה הרמב"ם בהל' אישות שם, גם ביחס לאיש שמנוע אשתו מתשמש.¹⁴

לא זו בלבד אלא שדברי הנצ"ב בעזםם צריכים עיון; הלא הוא בעצם טוען במקביל את היפך, שוגם האיש משועבד לאשה כמאמר הפסוק: "שארה כסותה וענתה לא יגער" (שמות כא, י), ועל כן אם הבעל נדר מתשמש אשתו, הנדר אינו חל "משמעות שהוא משועבד לה". ואם כן יש בקנין האשות שעבוד הדדי, ואילו הנצ"ב בא לבדל את שעבוד האשה משעבוד הבעל, ולהסביר את עניין קניין האשה **בעלה?!**

ביאור דעת הנצ"ב

נראה שלדעת הנצ"ב שונת שעבוד האשה משעבוד האשה; האיש מצווה לספק את צרכי אשתו בהתאם ליכולתו, אך האשה משועבדת לבעלה בכל עת, וכמו שלכל אורה מוכח מניסוחו של הנצ"ב: "היא מחויבת להזקק בכל עת שירצה... כמו שהאדון כופה שפחתו לעשות מלאכתו", בשונה ממצוות עוננה התלויה ביכולת האשה.

אלא שהיסק זה אינו מסתבר, הרי לא יעלה על הדעת, שעבוד האשה הינו גורף ואיינו מותנה ביכולתה, אלא היא מחויבת לבעלה בכל עת, וכבר הבנו לעיל דברי מהרי"ט שכותב בשו"ת (ח"א סי' ח) שהאשה "איתנה שבויות חריך להזקק לו בכל שעה!", ואם כן סורס מה בין שעבודה לשעבודו?! על כורחנו צrisk לומר שוננה הגדרת היכולת של הבעל מזו של האשה. גם אם אמן אצל האשה הגדרת היכולת הינה מציאותית בהתאם לנסיבות, אך אצל האשה החיוב סובייקטיבי ותלוי לגמרי

¹² לא יבוא עליה על כרחה והיא יראה ממנו (רmb"ם איס"ב כא, יב), לא יאנוס אותה ויבעל בעל כרחה אלא לדעתה ומtron שיחה ושםחה (שם אישות טו, יז) לא יבעול אלא מרזונה, ואם איתנה מרזча יפייסנה עד שמתרצה (שו"ע אה"ע כה, ב) וועוד.

¹³ רmb"ם אישות יד, ח וראה בקritis ספר שם: "אין כופין אותה שתבעל לו, שאינה שבואה שתבעל למי שאינה רוצה, דכמו דשארה וכסתה אם איתנה רוצה להיות ניזונה ממשונו אין כופין אותה, כמו כן בעונה".

¹⁴ האשה שמרדה בעלה כדי לצערו שלוחים לה מבית דין, ומזהירותים אותה וכי ואמ עומדת במרדה מנכים לה מכתובה בכל שבוע, אך אין כופין אותה להיות איתתו חי' אישות. אף ביחס לאיש שמרד נוקטים ענישה ממוגנית, ומוסיפים לכתובה בכל שבוע. ראה שם בהל' אישות פרק י' הל' ט-טו.

ברצונו, שהרי מדין תורה הוא יכול לשאת כמה נשים, ולמעט בכך את עונת האשא,¹⁵ מה שאין כן היא. הלכה זו מחייבת עצמה מורה שהיא משועבדת לו יותר מאשר הוא לה!¹⁶

האישות כקניין ממוני והקושי בזיהוי

שוני זה - בין מחויבותה של האשא לבعلתה לבין מחויבות הבעל לאשתו - תופס הנצי"ב כמעין קניין ממוני העומד במקביל לצד האיסורי שבאישות. דהיינו האשא מחויבת לבעלתה, מלבד מה שאסורה לו ר, כפי שכותב הנצי"ב:

הענין הוא שאשה היא קנייה ומוקודשת ושני דברים הם. קניין - הוא שהוא מחויב להזקק לבעלתה כמו שהוא מחויב לעשות מלאכת בעליו, וקידושין - שהוא כהקדש, היינו שהיא אסורה לאחר. ותרי מיל' נינהו; دائ' מצד שקנייה היא לבעלתה הייתה נחשבת כגזולנית אם היהתה נוטנת לדודיה לאחר, ולא יותר... ותו היה עלולה על הדעת שם יתן לה הבעל רשות להזקק לאחר הרי היא מותרת, כמו בעבד שהרשחו בעליו לעשות לאחר. משום הכו"ם מוקודשת, אין לה פדיון אלא בגט או במתית הבעל. ואי משום הקדש לא ידענו שהיא מחויבת וקנייה לבעלתה, ולא ידענו אלא שהיא אסורה לאחרים. על זה אמרינן **שניסייה לבעלתה.**

אמנם גם אם קיבל את הגדרת הנצי"ב, שיש בקידושין זכות יתרה לאיש, ונאמר שיש בהעדפה זו מעין צד של קניין ממוני, עדין לא יתרדר תוכנו של הביטוי "קניין כספ", שהרי זה לכל היותר כמעשי ידיים של עבד ואמה עברים ועוד הרבה פחות מכך, ומדוע אין עבד ואמה עברים נקראים "קניין כספ", ואילו האשא נקראת "קניין כספ" ואוכלת בתרומה?!

האבן"מ; חילוק בין קניין ממוני ל垦ין איסורי

הצד האיסורי ולא הממוני הוא המאכיל עבד ואשה בתרומה

ר' אריה לייב בסוף ספרו "אבני מילואים" תש"ו יוזן באריכות במחותו של המושג "קניין כספו" של כהן המאפשר אכילת תרומה לעבד כנעני ולאשה, ובחקירתו מעלה

¹⁵ ראה רבב"מ אישות פרק ד הל' א-ד שיכל אדם לשאת כמה נשים ובכך בעצם למעט עונתן, אך עכ"פ ציוו חכמים שלא ישא יותר מרבע, כדי שתתגיע עונה לכל אחת לפחות פעמי בחודש.

¹⁶ שמעתי מידי הרב טובי בר אילן, נין ונכד להאי גברא רבה. ראה עירובין דף ק, ב: "והוא ימשל בך... דאסירה לבי תרי...". והראני עוד שב"משך חכמה" עה"פ בראשית ג, טז הסביר את העומד ביסוד הדין: "דאסירה לבי תרי...adam asha tenecha l'shanim ybetil yishuv ha'olam, כי יאבד היחס, לא ידע אביו את בנוומי הוליך, ויחרס כל מוסדות היישוב, כי מי יעמול על זרע בני בליך שם?!"

הבנייה מוחדשת במהות קניין הקידושין. בעל האבני מילואים מצמצם ומפשט עוד יותר את הקניין, וקובע כי אין בקניין האישות שום צד של קניין ממוני כל עיקר. האבן"ם דן בגדרי עבד כנעני, ועומד על נקודת השוואה בין ל'בן אשה, בשונה מעבד עבריו:

בעבד כנעני יש לרבו שני קניינים; הקניין האחד - הוא קניין ממון שבו, ר"ל ש גופו קניי... והקניין השני - הוא קניין אישור שבו; מותר בשפהה כנענית, ואני חיב אלא במצבות שהנשים הייבות בו. ומשום הכי המפקיר עבדו שיצא להירות, ותו לית ליה לרביתה שום קניין ממון גביה, שכבר זוכה העבד בעצמו, מ"מ קניין אישור שבו לא פקע ע"י הפקר, וудין מותר בשפהה, ומשו"ה אוכל עדיין בתרומה, שזה תלוי בקניין אישור שבו... וראיה ברורה נלען"ד דלענין תרומה אולין בתר קניין אישור שבו... מהא דאמרנן בש"ס בכמה דוכתי: דבר תורה אروسה אוכלת בתרומה, דכתיב וכחן כי יקנה נפש קניין כספו... ומלתא דפשיטה שאין האשאה קנויה לעבֶל קניין ממון... ואפי"ה ד"ת אוכלת בתרומה ומרקיא קניין כספו... כיון שקניין אישור שבה לבעל, بما שמיוחדת לו ואסורה על כל העולם משום א"א, משו"ה מאכילה בתרומה.

אם כן האבן"ם מבחין בין שתי חליות הקיימות בעבד כנעני; צד ממוני הצד אישורי; בעבד כנעני הוא רכוש האדון וקניינו, ולעבד כנעני ישנים גם דיןדים מיוחדים בכך האיסורי בהתאם למעמדו. האבן"ם טוען שדין אכילת תרומה תלו依 בפן האיסורי ולא הממוני, ומוכיח בדבריו מדין אروسה האוכלת בתרומה. באروسה אין אלא קניין אישורי, بما שאסורה לאחרים משום אשחת איש, אך לא קניין ממוני, שהרי האשאה לא שייך כלל קניין ממון. אם נמשיך את דבריו נאמר שככל זה נכון הוא דוקא בעבד כנעני ואשה, מה שאינו כן בעבד עברי שהרי אין בו קניין אישורי, ועל כן אינו אוכל בתרומה.

קושי מפשט לשון הפסוק "קניין כספו" ויישובו

האבן"ם מנסה בעצמו על הסברו, שהרי משמעות הפסוק הופכה ממש! לדבריו הקניין האיסורי הוא סיבת ההיתר, אך לשון הפסוק: "וכחן כי יקנה נפש קניין כספו הוא יאכל בו" (ויקרא כב, יא). המושג "קניין כספו" שהוא סיבת ההיתר אכילת התרומה מורה ומבטא קניין ממוני ולא קניין אישורי! האבן"ם מישב זאת בדרך מחודדת:

זהה קרא כתיב קניין כספו, והיינו קניין ממון, והיבci קריינן לקניין אישור קניין כספו? וראיתי בשיטה מקובצת פרק א"פ (כתובות נז) בהא דאמר עולא ד"ת אروسה אוכלת שנאמר וכחן כי יקנה כו' והאי נמי קניין כספו הוא. ווז"ל: והאי נמי קניין כספו שקנאה בכף קידושין שלו, עכ"ל. הרי שהרגיש בזה שאין קניין ממון לאروس

גבֵי אֲרוֹסְטוּ, לְכֵךְ מִפְרַשׁ קְנִין כָּסֶפּוּ הַיּוֹנוֹ שְׁקָנָה בְּכָסֶףּ קִידּוֹשִׁין, וְעַיקָּר אֲכִילָתָה
מִשּׁוּם קְנִין אִיסּוּר שְׁבָה, שָׁאֲסֹרָה לְכָל הָעוֹלָם מִשּׁוּם אֲשַׁת אִישׁ (כָּסֶףּ קִידּוֹשִׁין =
כָּסֶףּ שָׁאֲסֹרָה כְּהַקְדָּשָׁה), וְכֵיוֹן שָׁאוֹתוֹ קְנִין אִיסּוּר נְקָנָה לוּ עַיִן כָּסֶףּ מִקְרֵי קְנִין כָּסֶפּוּ.

רוֹצָח לֹומֶר, כֵּיוֹן שָׁסּוּפָר סּוּפָר מַעֲשָׂה הַקִּידּוֹשָׁן נָעֲשָׂה בְּאוֹפֶן שְׁלֵקְנִין מִמּוֹנוֹן, וּמְחַמֵּת
אָוֹתוֹ מַעֲשָׂה קְנִין כָּסֶפיּ חַל שְׁמֵקִידּוֹשִׁין וְאִיסּוּר אֲשַׁת אִישׁ, נְקַטָּה הַתּוֹרָה לְשֻׁוֹן "קְנִין
כָּסֶפּוּ", שַׁהְוָא הַסִּבָּה הַיְשִׁירָה וְהַקְרֻובָה לְחַלּוֹת הַקִּידּוֹשִׁין וְאִיסּוּר אֲשַׁת אִישׁ, אֲפָגָן
שְׁשָׁם זֶה אַיִן מַגְדִּיר אֶת הַמְּהוֹת הַמְּתִירָה שֶׁהָיָה הַקִּנִּין הַאִיסּוּרִי.

קשיים בהסבירו של האבן"ם

חִילּוּקוֹ הַחֲדֵד שֶׁל האבן"ם ניכר באמיתתו. אַעֲפָ"כּ הַאֲמָתָה נִתְנָתָה לְהַיאָמָר שְׁגָם בְּדָבְרֵיו
שֶׁל הַגָּאוֹן יִשְׁחָסֵר בְּהַיְרֹות. רַאשְׁתָּה עַצְמָה המושג "קְנִין אִיסּוּרִי" בְּהַנֶּגֶד לְ"קְנִין
מִמּוֹנוֹן" דּוֹרֶשׁ הַבְּהָרָה. מַהְיָה שִׁيءָכֹת המושג "קְנִין אִיסּוּרִי"? בְּאוֹפֶן פְּשׁוֹט
קְנִין הוּא סָוגֶן שֶׁל בְּעָלוֹת וּשְׁלִיטָה, לְפִיכְךְ מִזְבֵּן המושג "קְנִין מִמּוֹנוֹן", אֲךְ מָהוּ "קְנִין
אִיסּוּרִי"? לְכָל הַיּוֹתָר נִזְכֵּר לְדָבָר עַל אִיסּוּרִים הַנוּבָּעִים מִהַּקְנִין הממוֹנוֹן. רֹצָח לֹומֶר,
מְחַמֵּת שַׁהְעָבֵד הַכְּנָעָנִי נְקָנָה לִיְשָׂרָאֵל נְגַזּוּרִים דִּינִים וְאִסּוּרִים, אֲךְ אַיִן זֶה "קְנִין
אִיסּוּרִי" כִּמְהוֹת עַצְמִית.

שָׁמָא תָּאָמַר הַרְמִיחָה הַכּוֹנִיחָה האבן"ם שְׁרוּבָּצִים אִסּוּרִים עַל הַעֲבָד גַּם אִם הַפְּקִירָוּ רַבּוּ,
כָּל וּמָן שְׁעָדִיָּין לֹא נָתַן גַּט שְׁחָרוֹר? אַמְתָה הַדָּבָר, אֲךְ נִיְתַן לְהַסְבִּיר בְּאוֹפֶן אַחֲרָה; גַּם
אִם פָּגָן הַקִּנִּין הממוֹנוֹן, כֵּיוֹן שָׁכַר נִתְפֵּס הַאִסּוּר, אַיִן פָּגָן מִצְמָאוֹ בְּלֹא הִתְרַאֲנָה
נִצְרָן "מִתְּיָר" דְּהַיִינוּ גַּט שְׁחָרוֹר. זֶה הַסְּبָרָה פְּשׁוֹט, שַׁאַיְנוּ נִצְרָן לְחַיּוֹשׁ שֶׁל "קְנִין
אִסּוּרִי", שְׁלָא בְּרוּרָה תּוֹכְנוֹ.

גַּם קוֹשְׁיָתוֹ של הַגָּאוֹן עַל דְּבָרֵי עַצְמָוֹן נִדְמָה שְׁחֹזְקָה מִתְשׁוּבָתוֹ, הַנוֹּזְקָתָה לְחַיּוֹד
בְּשִׁימּוֹשׁ לְשׁוֹנוֹן עַקְיָף תּוֹךְ אַזְכּוֹר רַמְיוֹה קְלָה בְּשְׁטָמָה". כְּמוֹ כֵּן נִדְמָה גַּם שִׁישׁ עַדִּין
לְהַקְשָׁוֹת מִדּוֹעַ לְתִלּוֹת זֹאת כָּל עַיקָּר בְּ"קְנִין כָּסֶףּ", וְהַרִּי גַּם אֲשֶׁר שָׁהְתַּקְדִּשָּׁה בְּבִיאָה
או בְּשְׁטָר אַוְכָלָת בְּתִרְוָמָה? נִדְמָה שִׁישׁ לְהַעֲמִיק עוֹד בְּמַהוֹת קְנִין הַקִּידּוֹשִׁין, לְהַוּסִיףָ
וּלְשִׁכְלָל את הַסְּבָרָתוֹ שֶׁל בָּעֵל האבן"ם.

ה. בִּיאָור מַהוֹת הַקִּידּוֹשִׁין וַיִּשְׁוֹבֵב הסוגיות

הקדמה

בְּמִיצְוֵי הַדָּבָרִים עַד כֵּאן; נִיסְינוּ לְהַגְדִּיר אֶת מִשְׁמָעוֹת וְהַיבָּטִי הַקִּנִּין הַיְדּוּעִים לָנוּ,
וּלְבָחוֹן לְאוֹרֶם אֶת קְנִין קִידּוֹשִׁין. הַקִּנִּין הַפְּיוֹזִי הַכּוֹלֵל בִּיּוֹתְר מִתְבְּטָא בִּיכּוֹלֶת לְמִכּוֹר
אֶת הַקְנָה וּשְׁלִיטָה בְּכָל חָלְקֵי הַנְּקָנָה. כֵּן הוּא בְּקִנִּין כָּל סָוגֶן הַרְכּוֹשׁ וְאֶפְרַילּוּ בְּבָנִי

אדם כדוגמת קניין אדון בעבדו הכנעני. היבט נוסף של קניין הוא שליטה מסוימת בדבר הנקנה, כפי שהוא מוצאים בעבד עברי שאין גופו קניין, מכל מקום מעשי ידיו קנוים לאדונו ממשן כל שנות השכירות.

שני סוגים קניין אלו לא שווים באשה, שהרי אפילו מעשי ידה של אשה שללה הם לפיכך לא ברור תוכנו של מושג הקניין בו מוגדרת מערכת היחסים שבין האיש לאשה? הנצ"ב מצמצם את הדברים לקניין יחסית האישות, ועמד על העדיפות שבין שעבוד האיש לשעבודה של האשה, והגדירו כקניין ממוני. סייגנו את דברי הנצ"ב, והקשינו עכ"פ מה בין זה לבין מעשי ידיו של עבד עברי שאינו אוכל בתרומה. האבן"מ ביטל לחלוtin את מושג הקניין הממוני, ומשתמש במושג "קניין אסור", אך עצם המושג טוען הבהרה, כמו גם שימושה של התורה במושג "קניין בספק".

הסברו של המלב"ם למושג קניין ובעלות

ה明珠"ם, בפירושו לספר ויקרא, עומד על פירוש לשון התורה "קניין בספק", והרחיבתו בדרשת חז"ל אף לאrorות כהן.明珠"ם כدرכו מפתח מרוחיב ומעמיק במושג "קניין" מבחינה לשונית כעליה מהווארתו במופעים שונים בתנ"ך, ופותח צוהר להבנה מעמיקה ופשטota, שיש בה כדי להבהיר את סברת האבן"מ.

וכהן כי יקנה נפש. כולל בין אם קנה עבדים בין אם נשא אשה, שגם זה קרווי קניין כמ"ש "אשת החמת קניתה" (רות ד, ה). כי הקניין אינו מציין דוקא הנקנה ע"י מכירה, שע"ז הונח פעיל כר.ה, "בקבורי אשר כרתי לי" (בראשית ג, ה) לפני חז"ל, אבל פעיל ק.ג.ה מציין מה שנעשה שלו בכל אופן שייה; הר זה קנחה ימיינו. קונה שמים וארץ, קניתה איש את ה'. [וככל הפעלים שאפשר להם ללא פועל - הלשון אחד בפועל ובנفعל: מלאה לוה, מכחה מוכחה, רוצח נרצח וכדומה. ואם הלשון משונה - יציר אחד ללא חברו כמו: נתן לך, יציר לך בלא נתן, וכן יציר קונה بلا מוכר].

את הביטוי "קניין" אנו פוגשים בתנ"ך במופעים רבים בהם לא מתקיימים יחסיו קונה מוכר, כמו גם לא בעליות ושליטה במשמעותם הפשטota, אלא בנסיבות של שותפות ושicityות. כך בתורה ביחס לשמים והארץ: "ברוך אברם לאל עליון קנה שמים ונארץ" (בראשית יד, יט) ותרגם אונקלוס: "בריך אברם לאל עלאה דקניתה שמיא ואראעא", דהיינו לא שקנה את השמים והארץ, אלא שלו שייכים ואליו מקושרים. כיווץ'ב "ונתקר ותלך את קין ותאמר קניתה איש את ה'" (שם ד, א). חווה רואה את עצמה כשותפה לרbesch"ע במעשה הלידה באופן שהולד שייך לשנייהם. כך גם בפסוק "וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים גָּבֹול קָדְשׁוּ פָּר וְהִקְנֵתָה יָמִינְךָ" (תהלים עח, נד). בהר הבית מקום המקדש מתגלה חסד ה' המופיע בעולםנו. הופעת ה' ושכינתו בהר הבית היא מלשון

קשר שייכות והתאחדות. כיוצא בדרשו חז"ל: "חמשה קנים קנה הקדוש ברוך הוא בעולמו, ואלו הן: תורה קניין אחד, שמים וארץ קניין אחד, אברהם קניין אחד, ישראל קניין אחד, בית המקדש קניין אחד, תורה קניין אחד (אבות ו, י). והכוונה דומה שבכלם יש גילוי לקשר שותפות ושיכות.

הוסיף המלבי"ם לפירושו, שככל שורש שמוופיע באופן זהה בפועל ובסביל, אין למציאות לאחד בלבד חברו, אך שורש שמוופיע באופן שונה בפועל ובסביל יש לו זהה בלבד. רוזה לומר אין רוצח בלבד נרצח, ולא מלואה בלבד לוה, ולא מכיה בלבד מוכה. אך יש קוונה בלבד מוכר לנו".

לאור פירוש המלבי"ם ניתן לומר שהמושג קניין מבטא ביסודותיו התקשורת חלומה ומהותית, וקניין קידושין הוא התקשורת והתייחדות מוחלטת בין האיש לאשתו. מבחינה זו קניין האישות דומה מאד לביטויי הקניין של הקב"ה בישראל בתורתו ובארציו כלשון המשנה באבות, ובכולם הכוונה לקישור פנימי عمוק ומוחלט. על זה מושחתת مثل שיר השירים, וכן יסוד הפייט: "כי אנו ריעיתך ואתה דודנו", וכך גם הארץ והتورה נקראו מורה ודרכו חז"ל: "אל תקרי מורה אלא מאורה" (ברכות נג, א).

הסבר הסוגיות

קניין כסף

קבעה תורה שהתקשורת והתאחדות זו תחול ע"י מעשה קניין, כדוגמת שאר קנייני רכוש, אך אין מעשה הקניין ותכליתו שווה. קניין כסף שאמורה תורה בקידושין שווה רק בשיתוף שם לקניין כסף בכללו, דהיינו שחולות קידושין נעשה בכיסף בשם שדדה נכנסת לבעלות בעליה בכיסף, אך יש כאן שינוי מבחינה מהותית.

כמו כן מסתבר שאף אם מעשה קניין הנעשה בכיסף בכללו הוא "כסף שיוי" מכל מקום כסף קידושין יהיה "כספי קניין" ומעשה נתינה בכללו בדברי הט"ז ואבאה"ז. אף אם נאמר כדעת האבן"מ שגם כסף קידושין הוא כסף שיוי, אין הכוונה אלא שקבעה תורה שמעשה הקניין יעשה בדרך זו, אך וודאי שאינו קוונה דבר תמורהו, שחררי האבן"מ הוא וזה שקבע מסמורות שאין לבעל שם זכות ממונית באשתו!

בדרך זו הلقנו כאמור גם בעל חידושי הר"י בפרשו ללשון קניין שבמשנה שהוא רק בשיתוף שם, וגם הגרי"ז בכיאורו להבדל מדוע יש למציאות של קניין חצי שדה מה שאין כן בחציasha.

הדרשה מ"קנין כספו"

ארוסת כהן מאוחדת באופן חולות עם אישת, ואינה אוכלת בעבדו ושפחתו שורו וחמורו, אלא בהיפך ממש. אלו הם שני צדדים הפוכים של אותה מטבע. הכהן זכאי בתרומה ומأكل את כל מי שהוחבר לו; בין אשתו שהיא כמוו, ובין רוכשו בעבדו ובಹמתו שגם להם וכתחה תורה מצד שוגם הם מקושרים עמו באיזה צד, משא"כ עבד עברי שאינו כמוו וגם אינו רוכשו. עבד אוכל מצד חסרונו שהוא נטפל לאדונו, ואשה אוכלת כי בהתאחדותה עם ארוסה הפכה לכהנת!

את טיבת הדרשה מ"קנין כספו" ניתן להבין בשני אופנים; יש להסביר שנדרשת בשיתוף השם, רוצה לומר כיון שהאישות חלה בעקבות מעשה קניין, ובאופן חיצוני יש כאן מעשה קניין שגורלה תורה שדווקא באופן זה יהולו קידושין, הרי זה גם בכלל המילים "קנין כספו".¹⁷

יותר נראה לענ"ד לומר, שדרשה זו נדרשת מכלל הדרשה של בעבדו ושפחתו, רוצה לומר אם קניין פשוט ושיקות חיצונית מأكلיה בתרומה כל שכן קשר פנימי של אישות יאכיל בתרומה. על כן רשי"ב פירוש התורה נקט דרשה זו רק בסוף פירוש הפסוק: "ואשת כהן אוכלת בתרומה מן המקרא זהה". ניסוח זה המופיע לאחר עיקר הדרשה ביחס לעבד ואמה, מורה שאין זה עיקר הוראת המילים, אלא שניתן להרחב את הוראתן, ולכלול בכלל "קנין כספו" גם אשת כהן מקל וחומר!¹⁸

קנין אישות שורש כלל הקניינים

לא לחינם הביאו דיני כלל הקניינים במקצת קידושין, ולא קניין קידושין במקצת נזקין. כפי הנראה מה שעולה מיסודו של רבינו הקדוש הוא שהקניין היסודי הוא קניין האישות, דהיינו התקשרות והתייחדות פנימית ומוחלטת בין האיש לאשתו. קניין זה הוא הקניין היסודי שהרי והוא פשט הלשון "בעל", דהיינו "בעל ואשתו" הוא

¹⁷ ראה כעין זה ב"קובץ הערות" מג, ז' צרך ביאור, כיון דاشתו ושפחתו ובהתומו, כוללו מקניין כספו ילייפין להו, איך נחלק ביניהם... וצ"ל דברנו נכללו שני דיןיהם. א) בעבדו, שהוא קניין לו כשורו וחמורו, וזה נקרא קניין כספו, שיש לו בו קניין כספ. ב) אשת כהן, שאין לו בה קניין ממון כלל מדאוריתא, התם על כרחך צריך לפרש קניין כספו, שכןאה בכסף".

¹⁸ כך עולה לענ"ד מהगמ' בקידושין (י, ב) "וכבר שלח יוחנן בן בג בג אצל רבי יהודה בן בתיריה לנזיבין: שמעתי עלייך, שאתה אומר ארוסה בת ישראל אוכלת בתרומה! שלח לו: אתה אי אתה אומר כן? מהוזקיי בן שאתה בקי בחזרי תורה, לדרש בכל וחומר אי אתה יודע? ומה שפהה כנענת שאין ביאתה מأكلיתה בתרומה - כספה מأكلיתה בתרומה, זו שביאתה מأكلיתה בתרומה - אין דין שבספהה מأكلיתה בתרומה!"

מלשון "בעלות". יתרה מזו הלא "בעל" הוא קיצור התיאור: "בא על", ואם כן עוליה כנ"ל שادرבא המושג הכללי "בעלות" נגזר מהמשמעות הייסודי המצוי בקידושין. חיבור מהותי זה הוא העומד מאחריו סוגי הקניין השונים ולא להיפך. ואל יהיה דבר זה נראה זר בעיניינו, שהרי התחedorות הגמורה בין שני נבדלים בעולםנו נאמרה רק על חিברים של איש ואשה: "על בן יעזב איש את אביו ואת אמו ורבך באשתו וכיו לברש אחד" (בראשית ב, כד). لكنין וחיבור פנימי וככל זה ישנו דמיון מה בקנייני רכוש, שגם הם מוקשרים ומשווים באיזה צד לבעליהם. וזה פשר כלל הקניינים המובאים בפרקנו אגב קניין קידושין.

הצד הקנייני והצד האיסורי

דעת הנצי"ב שיש לאיש קניין ממוני כפשותו באשתו קשה היא ועכ"פ אינה מוסכמת. לענ"ד נראים יותר דברי האבן¹⁹ שהאריך לבאר כי אין לאיש באשתו שום "קניין ממון" אלא "קניין אישור" בלשונו, אלא שאביהו יותר את הדברים ואנשיהם באופן אחר. צד איסור הנובע מהתיקשות של הקידושים. כבר הסבכנו שם שחו"ל קוראים "קניין קידושין" והוא גזה"כ שמעשה הקידושים יעשה בדרך של קניין בכלל, אך תוכנו של קניין קידושין מהותי פנימי וחלוט.

מחמת קניין זה נובעים איסורים ודינים הן על האיש והן על האשה. כיוון שהתייחדו לו נאסרה על כל העולם אוכלת בתמורה ועוד. כפי שכותב Tos' בדף ב, ב ד"ה "דאסר לה": "והרי את מקודשת לי, כלומר: להיות לי. מקודשת לעולם בשבייל (בגלאי)... ופשטה דמילתא מקודשת לי - מיחדת לי... דגבי אשמה דמתיחdet להיות לו, היא נאסרת לכל".

כ"י יקח איש אשה

הרנו לדעת, שאין כאן קניין ממון כפשותו אלא התייחדות והתקשות פנימית, כמו כן יש בין בני הזוג שעבוד הדדי לאישות ואין לאחד יכולת לכפות את השני למשעה, וכל זה הם דברים ברורים ומעוגנים בפוסקים. מכל מקום אין ספק שהוראת התורה ברורה היא: "כ"י יקח איש אשה" (דברים כד, א), מכאן למדוזו של שמעשה הקידושים אין הדדי אלא תלוי באיש והאשה צריכה להתרצות לדבר, ואדרבא הדדיות במעשה הקידושים פוגמת בחלותנו.¹⁹

¹⁹ ראה לדוג' קידושין ה, ב בענין "נתן הוא ואמרה היא" וברש"י שם.

מהד גיסא אין התורה דומה לחוקות הגויים בעבר שראו באיש בעלים על גופה של האשה, אך מאידך גיסא אין לטשטש את הוראה של התורה בעקבות תפיסות מגדריות פוסטמודרניות השוללות כל אבחנה בין האיש לאשה. שוני עמוק פנימי קיים בין האיש לאשה, וכפי הנראה שונות תפקודם הפיזיולוגי מצביע על שונות מהותית שבאה לידי ביטוי גם בצדדים ההלכתיים.

